

3. Кравченко П.М. Житлово-побутові умови на індустріальних будовах України (30-ті рр. XX ст.) // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – К., 2001. – Вип. 16.
4. Кривчик Г.Г. Українське село під владою номенклатури. – Дніпропетровськ, 2001.
5. Ткаченко В.Г. Повсякденне життя та побут стахановців у другій половині 1930-х рр. // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. – 2005. – № 8.
6. Удод О. Житло і побут в структурі повсякденного життя українців (30-ті роки XX ст.) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – 2003. – Вип. 8.
7. Зінченко А. Визволитися вірою. Життя і діяння митрополита Василя Липківського. – К., 1997.
8. Зінченко А. Ієрархи Української церкви: митрополит Миколай Борецький, архієпископ Костянтин Кротевич, митрополит Іван Павловський. – К., 2003.
9. Ігнатуша О.М. Інституційний розкол православної церкви в Україні: генеза і характер (XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.). – Запоріжжя, 2004.
10. Преловська І. Голгофа митрополита Василя Липківського // Історія релігій в Україні: Науковий щорічник. – Львів, 2004. – Кн. 1.
11. Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1919. – Ст. 21.
12. Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1924. – № 34. – Ст. 235.
13. Там само. – 1925. – № 3. – Ст. 19.
14. Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1929. – № 14. – Ст. 100.
15. Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1934. – № 30. – Ст. 255.
16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України). – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 3942.
17. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 2. – Спр. 1100.
18. ЦДАВО України. – Ф. 5. – Оп. 2. – Спр. 227.
19. Красное Запорожье. – 1929. – 5 февраля.
20. Галевич Дмитро. Незаарештовані листи: Листи священика з України до Німеччини. 1922–1938 / П. Яницький (упоряд.), І. Доманський (упоряд.). – К., 2001.
21. Державний архів Черкаської області. – Ф.Р. 184. – Оп. 1. – Спр. 3.
22. Красное Запорожье. – 1929. – 4 апреля.
23. Державний архів Херсонської області – Ф.Р. 2. – Оп. 4. – Спр. 117.
24. Мандрик Я. Культура українського села в період сталінізму 1929–1938 рр. – Івано-Франківськ, 1998.
25. Державний архів Чернігівської області. – Ф.П. 140. – Оп. 1. – Спр. 628.
26. Червоний терор проти духовенства і віруючих на Східній Волині (Житомирщина) у 20–30-х роках XX ст. Архівні документи та матеріали / Упоряд. С.І. Жилук. – Рівне, 2003.
27. Астаф'єва М., Астаф'єв О. Юродивий з партквитком у кишені, або їзда на коні обличчям до хвоста // Літературна Україна. – 1992. – 16 липня.
28. Священник Александр Глаголев. Купина неопалимая. – К., 2002.
29. Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1937. – № 30. – Ст. 121, 122.

Summary

In the article the position of members of family of orthodox priest in a period of changes of the socio-political system and destruction of traditional spiritual values is analyzed. The terms of labour activity of members of family of clergy and education of the children of clergy are characterized. Factors which influenced on using civil laws of the members of family of clergy during 1920–30-s defined. The dynamics of ousting of members of family from educational establishments, from public institutions during 1920–30-s.

В. В. Задунайський

БОЙОВА ПІДГОТОВКА УКРАЇНСЬКОЇ КІННОТИ В 1922 р. У ВІЙСЬКОВИХ ТАБОРАХ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ: ВИШКІЛ У ВОЛОДІННІ ПІКОЮ

На початку 20-х рр. XX ст. кіннота все ще залишалась повноцінним родом військ, і бойовий вишкіл кавалеристів певною мірою підсумовував багатовіковий досвід використання цього роду військ. Після поразки Збройних Сил УНР у листопаді 1920 р. та їх невдалого Другого “Зимового походу” (кінець 1921 р.) українські кінні формування, перебуваючи у військових таборах на теренах польської держави, продовжували розвиток власної системи бойового вишколу. Цікавим видається порівняння змісту бойового вишколу українських козаків та українських кавалеристів, враховуючи труднощі з наслідуванням військово-козацьких традицій в роки революційних зрушень 1917–1920 рр.

Слід наголосити, що в цей час бойові дії кіннотники здійснювали переважно за допомогою холодної зброї, серед якої вагоме місце посідала піка (різновид списа). Вияв основного змісту бойового вишколу з володіння пікою, який проходили кіннотники під час фахової військової підготовки,

засвідчував не лише рівень індивідуальної бойової майстерності, а й традиційні пріоритети діяльності кінних підрозділів під час бойових зіткнень. У цьому контексті доречно здійснити співставлення вишколу з володіння холодною зброєю в українській кавалерії на початку 20-х рр. XX ст. із традиційним бойовим мистецтвом козаків-кіннотників на початку XX ст., серед яких помітну роль відігравали нащадки українських козаків (домінували серед кубанських козаків і мали помітну присутність на Дону і Тереку – тут існували компактні регіони, де мешкали нащадки українських козаків-переселенців). До речі, рівень бойової підготовки козаків-кіннотників переважав досягнення тогочасних європейських кавалерійських формувань [1].

Отже, дослідження змісту індивідуального бойового вишколу з володіння пікою в українській кінноті на початку 20-х рр. XX ст. у порівнянні із відповідними досягненнями нащадків українських козаків заслуговує на увагу. На жаль, цей аспект військового життя не отримав належної уваги з боку істориків, котрі досліджують загальні процеси становлення та розвитку військових структур. Окремо слід виділити фахові військові дослідження генералів де-Вітта [2], фон Розенберга [3] та фон Бернгарді [4], що розглядали особливості озброєння та бойового і військового вишколу європейської кавалерії за нових часів. Особливо змістовною є праця де-Вітта “Кіннота. Озброєння та володіння зброєю”, у котрій міститься цікавий огляд системи бойового вишколу російської кавалерії, у тому числі й козацької кінноти. На жаль, ці військові розробки не торкалися подій новітньої доби.

Варто відзначити і роботи радянських військових фахівців, котрі, попри тиск комуністичної ідеології, змогли дати об’єктивну оцінку бойового вишколу кавалерії ймовірних ворогів Радянського Союзу [5; 6; 7]. Проблематику відповідного вишколу українських кінних формувань та козаків вони не досліджували. Не торкалися зазначеної теми і радянські історики, виявляючи певну ідеологічну упередженість, прикладом чого є праці І.Дубинського і Г.Шевчука [8] та Є.Годовича [9].

Козацьку проблематику активно розробляє сучасна російська історіографія. Відзначимо праці А.Баранова [10], А.Венкова [11] та О.Ратушняка [12], у котрих досліджуються складні проблеми розвитку кубанських, донських і терських козацьких військових та суспільно-політичних утворень у роки Громадянської війни 1918–1920 рр.

Відзначимо і доробок польських науковців, що розглядають історію військових формувань (у тому числі і кавалерії) як Польщі, так і сусідніх країн (Литви, СРСР та інших) на початку новітньої доби [13; 14; 15]. Досить близькою до проблематики нашого дослідження є робота З.Карпуся “Східні союзники Польщі у війні 1920 року”, але тут зосереджено увагу на загальній військово-політичній співпраці Війська Польського з українськими, білогвардійськими та козацькими військовими формуваннями [16]. Отже, польська історіографія успішно досліджує історію Війська Польського та окремі аспекти історії Збройних Сил України, але зміст бойового вишколу військовослужбовців, ще й у порівнянні із попередніми бойовими традиціями, не розглядає.

Необхідно відзначити поважний внесок в дослідження історії Збройних Сил України, здійснений авторами “Історії Українського Війська”, що став наслідком плідної роботи українських науковців у міжвоєнні часи (працювали на західноукраїнських теренах – поза впливами радянської тоталітарної системи) [17]. У цій роботі розглянуто низку аспектів українського військового життя від найдавніших часів і до завершення збройної боротьби Наддніпрянської Армії УНР у 1921 р.

Сучасна українська історіографія успішно розробляє військово-козацьку тематику. Військове мистецтво та засади організації козацьких формувань XVI–XVIII ст. досліджували Ю.Мицик, С.Плохій та І.Стороженко, котрі подали відповідний огляд у спільній роботі [18]. Згадаємо і цікаву працю В.Заруби, присвячену історії козацького війська в останній третині XVII ст. [19].

Деякі особливості козацької спадщини та спроби її відродження за часів Української Центральної Ради у формуваннях “Вільного Козацтва” розкриті у розвідці Г.Турченко, що сприяє розумінню тенденцій козацького відродження революційної доби в Україні [20].

Звернемо увагу і на дослідження Л.Коляндрука, присвячене історії українських бойових мистецтв; попри певну успішність цієї роботи відзначимо і плутанину із типом кубанської шашки та брак аналізу збройних засад бойового мистецтва українських козаків [21].

Автор цієї статті теж приділив певну увагу особистому бойовому вишколу козаків та кіннотників провідних країн Європи і спробам сучасного відродження козацьких традицій в Україні, але поки що не розглядав засад бойового вишколу українських кіннотників з володіння пікою на початку 20-х рр. XX ст. у порівнянні із досягненнями козаків [22; 23; 24; 25].

Отже, сучасна українська історіографія, попри активне дослідження історії як козацьких утворень, так і Збройних Сил України, досі не оцінила змісту бойового вишколу української кінноти з володіння холодною зброєю на початку 20-х рр. XX ст. у порівнянні із досягненнями козацького бойового мистецтва початку XX ст.

Дослідження зазначеної проблеми сприятиме більш комплексному розумінню тенденцій розвитку військової системи та бойового мистецтва за новітніх часів, а також вияву рівня та якості бойового вишколу українських кавалеристів. Необхідно відзначити і те, що співставлення індивідуального

бойового вишколу українських кіннотників з досягненнями козацької кавалерії попередніх часів сприятиме розумінню принципів успадкування або запозичення певного бойового мистецтва і досвіду.

Отже, метою цієї розробки є вияв/співставлення рівня та місця особистого бойового вишколу у володінні пікою кіннотників українських військових формувань, що перебували у таборах на теренах Польщі на початку 20-х рр. XX ст., з досягненнями нащадків українських козаків початку XX ст. Наукова новизна розробки виявляється у тому, що в ній на підставі нових та маловідомих фактів з бойового вишколу кавалерії буде здійснено відповідний аналіз боєздатності українських кіннотників, що сприятиме більш повноцінному сприйняттю історії як українських, так і європейських військових формувань міжвоєнної доби.

Джерельною основою цієї статті стали матеріали (військові настанови і статuti та спогади), почерпнуті в архівах України (ЦДАВО України, Державний архів Донецької області) і Польщі (CAW – Центральний архів військовий) та ЦНБ ім. В.І.Вернадського.

Почнемо наш аналіз із вияву засад бойового вишколу української кінноти з володіння пікою. Необхідно наголосити, що за часів збройної боротьби 1917–1920 рр. Наддніпрянська Армія (УНР та Української Держави) використовувала як бойовий досвід, так і різноманітні розробки дореволюційної російської армії, які поступово замінювались українськими аналогами. Все це стосувалося і вишколу кавалерії, де поважне місце відігравало володіння холодною зброєю, зокрема пікою.

Слід звернути увагу на те, що піка у вишкoлі кінноти відігравала важливе значення. Про її поважний вплив на боєздатність кавалерії свідчать як відповідні настанови з вишколу кіннотників різних армій, так і дослідження військових фахівців. Вагомість значення змістовного вишколу з володіння пікою особливо визнавалось у німецькій кавалерії, де ця зброя вважалася основною [1, с.139]. Такі підходи вплинули на пріоритети німецького бойового та військового мистецтва. Достатню увагу володінню пікою було приділено і в польській кінноті, про що йшлося у “Курсі кавалерії 1919 р.” [26]. Так, у згаданому документі відзначалася вагомість як морального впливу атаки кінноти із застосуванням пік (суцільна лінія нахилених пік під час кінної атаки могла пригнітити противника), так і можливість оборони одного кавалериста-пiкiнера проти двох кіннотників, озброєних лише шаблями [26, с.82]. Стосовно другої переваги піки слід пояснити, що справа полягала у можливості використати значну довжину її древка та здатність виконувати бойові прийоми двома кінцiвками.

Поряд із цим, піка була не лише серйозною зброєю, але й такою, що потребувала тривалого вишколу через певні складності з її застосування (значні розміри і відчутна вага). Про це йшлося у праці фон Бернгарді [4, с.195] і на цьому наголошував фон Борхе: “Піка, страшна зброя в руках вмілого, стає перешкодою і взагалі недоречністю для неука” [26, с.83].

Отже, піка мала достатній авторитет і функціональність для тогочасної кінноти, але потребувала змістовного вишколу. Основи належного оволодіння пікою у регулярних кінних формуваннях фіксувалися у відповідних настановах та статутах з бойового вишколу кавалерії вже у XIX ст. При цьому маємо розуміти, що брак власного статуту з відповідного вишколу не свідчив про його відсутність. Прикладом цього є бойовий досвід польської кавалерії, котра до 1919 р. не мала власної настанови з володіння пікою, але успішно використовувала досвід німецької і російської кавалерії, адже багато польських військовослужбовців під час Першої світової війни перебувало у складі німецької та російської армій. Схожою була ситуація з вишколом української кінноти. Першу спробу у розробці власного статуту або настанови щодо володіння пікою було здійснено 10 серпня 1920 р. (у Збройних Силах УНР), але через складні обставини тогочасної збройної боротьби так і не вдалося доопрацювати в незалежній українській державі [27, с.3]. Остаточню згадану розробку настанови (в її основу було покладено російську розробку для вишколу кінноти за 1912 р.) було доопрацьовано 27 травня 1922 р. [27, с.4].

Згідно з цією настановою вишкіл українських кіннотників слід було розпочинати пішки та на дерев'яному коні. Такий підхід дозволяв поступово напрацьовувати бойові вміння від простого – до складного. Варто відзначити, що атакуючі дії згідно настанови передбачалося виконувати як за допомогою використання руху коня (“пасивні”), так і за допомогою особистих дій рукою-корпусом-ногами (“активні”) [27, с.7]. Серед атакуючих дій пікою домінували уколи, які виконувалися вістрям (7 варіантів) [27, с.7]. Завдяки цьому кіннотник міг атакувати противника в будь-якому напрямку. Окрім уколів українські кіннотники мусили опанувати удари як тупим кінцем піки (в 4-х напрямках), так і бічною частиною древка (в 2-х напрямках) [27, с.8–9]. Перераховані удари суттєво урізноманітнювали можливості бойового використання піки і дозволяли діяти кавалеристу за будь-яких обставин. Слід також відзначити, що для виконання ударів вниз кавалерист мусив попередньо змінити хват древка піки (за допомогою кидка – підхоплення та руху, що нагадував “млинок”) [27, с.5]. Отже, серед атакуючих дій головну увагу було спрямовано на опанування уколів, які завдавали найбільшої шкоди противнику. Удари древком та тупим кінцем відігравали допоміжну роль під час бойового зіткнення, але сприяли виконанню основних бойових завдань кавалериста.

Досить важливе місце у вишколі з володіння пікою посідало опанування захисних дій, які мали забезпечити українських кіннотників надійним захистом від атакуючих дій противника (холодною зброєю). Захисні прийоми базувалися на виконанні різноманітних “кіл” чи “млинків” пікою у вертикальній (захист з лівого та правого боку) та горизонтальній (протидія фронтальній атаці противника) площинах [27, с.5–6]. Поряд із цим, для захисту використовувались і рухи на основі бічних ударів древком піки (ліворуч та праворуч) [27, с.9]. Перераховані захисні дії є досить функціональними, проте спрямовані лише на протидію фронтальним та фланговим атакам противника. Поза увагою залишався захист спини кавалериста, що було певним недоліком цієї системи.

Важливе значення у бойовій підготовці українських кіннотників з володіння пікою відіграло застосування різноманітних опудал та кілець [27, с.10]. За допомогою згаданих мішеней напрацьовувалась влучність і сила уколів та ударів, а також вміння звільняти зброю від враженого “тіла”.

Слід звернути увагу і на те, що в згаданій настанові передбачався вишкіл з “вільного” бою із застосуванням тренувальних пік та фехтувального обладунку [27, с.11–12]. Завдяки цьому навчанню кіннотник здобував необхідний досвід з ведення бою, максимально наближеного до реального бойового зіткнення.

Отже, український кіннотник згідно “Настанови для навчання володіння пікою” мусив опанувати достатню кількість атакуючих і захисних прийомів бою із пікою та здобути початковий досвід з її використання у тренувальному бою, що у комплексі забезпечувало належну боєздатність як окремого кіннотника, так і українських кавалерійських формувань.

Далі звернемося до традиційних досягнень козацької кінноти (у тому числі значної частини нащадків українських козаків) у володінні пікою. З огляду на детальне дослідження бойового вишколу та відповідного мистецтва нащадків українських козаків на рубежі XIX–XX ст. у попередніх розробках, зараз використовуємо їх підсумки для порівняння із основами аналогічного бойового вишколу з володіння пікою в українській кавалерії (на підставі опрацьованої вище настанови 1922 р.). Так, на початковому загальному рівні бойового вишколу козаки виконували 5 атакуючих дій та відповідні захисні рухи (у тому числі за допомогою виконання бічних та перехресних кіл древком піки) [25, с.67], а вже досвідчені козаки (особливо майстри козацького бойового мистецтва) були здатні виконати значно більшу кількість як атакуючих дій (додатково понад 8 ударів вістрям і тупим кінцем піки), так і захисних рухів [25, с.67–68].

До речі, козаки не лише опановували прийомами володіння пікою пішки і на дерев'яному та стрійовому коні, але набували бойового досвіду на всіх кінських темпах руху, чим також забезпечували додаткову якість власної бойової підготовки [28, с.2476; 29, с.9–11].

Порівнюючи зміст вишколу козаків та українських кіннотників з володіння пікою, слід відзначити його подібність:

- 1) вишкіл відбувався в пішому та кінному строї;
- 2) атакуючі дії складалися з уколів та ударів;
- 3) уколи могли виконуватися як на місці, так і в русі;
- 4) захисні дії виконувались на основі різноманітних “кіл”;
- 5) бойові прийоми напрацьовувались в повітрі та по мішенях.

Зазначена подібність стала наслідком опосередкованого використання деяких досягнень бойового мистецтва козаків у бойовому вишколі українських кавалеристів завдяки як військовій співпраці, так і використанню розробок російської кавалерії.

Поряд із цим помічаємо, що козаки-кіннотники мали чітку перевагу над рівнем бойового вишколу військовослужбовців української армійської кавалерії з володіння пікою, що виявлялась у: 1) майже вдвічі більшій кількості атакуючих дій, котрі могли виконувати досвідчені козаки-воїни; 2) здатності виконувати більшу кількість захисних рухів; 3) постійному відточуванні основ бойового використання піки козаками впродовж десятиліть і передаванні особливих навичок і мистецьких вмінь із покоління в покоління.

Отже, багаторічний бойовий вишкіл та тривала військова служба козацької верстви обумовили перевагу її бойового вишколу з володіння пікою як над європейськими кіннотниками на рубежі XIX–XX ст. [1] та у міжвоєнні часи [30], так і українськими кавалеристами на початку 20-х рр. XX ст. (через певний брак родового козацького середовища та впливи чужорідних бойових систем).

Таким чином, попри певну подібність бойового вишколу українських кавалеристів з володіння пікою відповідній спадщині козаків-кіннотників, остання все одно суттєво переважала їх досягнення завдяки воєнізованому способу життя та тривалому вишколу і багатому бойовому досвіду козацької спільноти. На жаль, українське військове керівництво не змогло належним чином використати бойові досягнення козацької кінноти (значна частина мала українське козацьке коріння). Певне значення тут відіграв і той факт, що більшість українського рядового і керівного складу мала за плечима досвід служби в російській дореволюційній кавалерії, а не в козацьких формуваннях.

Наприкінці зазначимо, що ця розробка не вичерпує проблематики військової спадщини та бойового вишколу як козацьких, так і українських військових формувань за новітніх часів, а є лише однією зі спроб дослідити окремі аспекти історії як військового вишколу, так і бойових мистецтв України і в цілому Європи.

Джерела та література

1. Задунайський В. Бойова підготовка європейської кінноти та козаків (кінець XIX ст. – початок XX ст.) // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К., 2004. – Вип. 8.
2. Витт Л. Конница. Вооружение и владение оружием. – СПб., 1900.
3. Фон Розенберг. Мысли о кавалерийской службе. – СПб., 1887.
4. Бернгарди Ф. Служба конницы. – СПб., 1913.
5. Антонюк В. Польская конница // Конница иностранных армий. – М.; Л., 1929.
6. Гатовский В. Французская конница // Конница иностранных армий. – М.; Л., 1929.
7. Тикк К. Румынская конница // Конница иностранных армий. – М.; Л., 1929.
8. Дубинский И., Шевчук Г. Червонное казачество. – К., 1987.
9. Радин А., Годович Е. Советские казаки. – Ростов-на-Дону, 1938.
10. Баранов А.В. Повстанческое движение «бело-зеленых» в казачьих областях Юга России (1920-1924 гг.) // Казачество России в Белом движении. Белая Гвардия. – Альманах № 8. – М., 2005.
11. Венков А. Донское казачество в Гражданской войне (1918–1920). – Ростов-на-Дону, 1992.
12. Ратушняк О.В. Политические искания Донского и Кубанского казачества в годы Гражданской войны в России (1918–1920 гг.) // Казачество России в Белом движении. Белая Гвардия. – Альманах № 8. – М., 2005.
13. Krotofil M. Ukraińska Armia Halicka. – Toruń, 2002; Smoliński A. Jazda Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 12.X.1918 do 25.IV.1920. – Toruń, 2000.
14. Smoliński A. Zarys organizacji I Armii Konnej Siemiona Budionnego (1919–1923) // Kawaleria przeciwników i sojuszników Wojska Polskiego w latach 1918–1921. – Toruń, 2003.
15. Rezmer W. Kawalerja litewska 1918–1921 // Kawalerja przeciwników i sojuszników Wojska Polskiego w latach 1918–1921. – Toruń, 2003.
16. Karpus Z. Wschodni sojusznicy Polski w wojnie 1920 roku. – Toruń, 1994.
17. Історія Українського Війська. (Репринт. вид. Львів, 1936.) – Львів, 1992.
18. Мицик Ю., Плохій С., Стороженко І. Як козаки воювали: історична розповідь про запорізьких козаків. – Дніпропетровськ, 1991.
19. Заруба В. Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII століття. – Дніпропетровськ, 2003.
20. Турченко Г.Ф. Вільне Козацтво // Українське Козацтво: Мала енциклопедія. – К.; Запоріжжя, 2002.
21. Коляндрук Т. Таємниці бойових мистецтв України. – Львів, 2004.
22. Задунайський В. Використання козацьких військових традицій у легіоні “Українські Січові Стрільці” // Наука. Релігія. Суспільство. – 2003. – № 1.
23. Задунайський В. Вплив козацьких військових традицій на становлення Збройних Сил УНР у 1920 р. // Вісник Донецького Університету. – 2003. – № 1.
24. Задунайський В. Використання українських військово-козацьких традицій під час II Світової Війни // Історичні і політологічні дослідження (ДонНУ). – 2006. – № 1–2.
25. Задунайський В. Бойове мистецтво та військова спадщина українських козаків в кінці XIX – на початку XXI ст. – Донецьк, 2006.
26. Kurs kawalerji. – Warszawa, 1919. (CAW. D.P.i W.F. – № 75).
27. ЦДАВО України. – Ф.1078. – Оп.2. – Спр.293.
28. Наставление для ведения занятий с казаками в учебных сборах // Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем сенате. – СПб., 1911. – От.1.
29. Із козацької минувшини (спогади українських кубанських козаків) / Упоряд. В.В. Задунайський. – Донецьк, 2006.
30. Задунайський В. Історичний огляд вишколу європейської кінноти з володіння холодною зброєю в 20–30-х рр. XX ст. та козацькі традиції // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т.52. – Вип.39. Історичні науки. – Миколаїв, 2006.

Summary

The author compares teaching to the fighting of the spear of the Ukrainian cavalry in 1922 and martial art of the Cossack's (at the beginning of XX century). The comparative analysis shows that a Cossacks art was more accomplished.